

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

ДИЗАЙН ВИДАННЯ В. НЕСТАЙКО «ТОРЕАДОРИ З ВАСЮКІВКИ»

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
за спеціальністю 022 «Дизайн»
Освітня програма «Дизайн графічний»

Особистий підпис – _____ М.В. Осадча
(підпис) (ініціали, прізвище)

Науковий керівник – _____ д.п.н., професор В.В. Борисов
(підпис) (посада, науковий ступінь, наукове звання,
ініціали, прізвище)

Завідувачка кафедри – _____ к.ф.н., доцент О.П. Костюк
(підпис) (посада, науковий ступінь, наукове звання, ініціали,
прізвище)

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено сюжет та приклади його відображення в ілюстраціях книги Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки». Ілюстрації до книги виконано за допомогою оцифрованого стилю малювання з використанням комп'ютерної і традиційної технік графіки, розкривають багатовимірність сюжету та подають історію на основі оновлених для сучасного покоління ілюстрацій. У ході дослідження були виконані такі завдання: досліджено виникнення, становлення та розвиток ілюстрацій як культурного явища; розкрито основні характеристики стилю ілюстрацій як виду графічного мистецтва; спроектовано дизайн обкладинки й ілюстрацій до книги В. Нестайко «Тореадори з Васюківки».

Ключові слова: ілюстрація, стиль ілюстрації, книжна графіка, графічне мистецтво, сторітейлінг, дизайн обкладинки.

ABSTRACT

In the qualifying work, the plot and examples of its reflection in the subsequent books of Vsevolod NESTAİK "Toreadors from Vasyukivka" were investigated. The illustrations for the book are enabled by a digitized drawing style using computer and traditional techniques, revealing the multi-dimensionality of the plot and presenting the story based on illustrations updated for today's generation. In the course of the research, the following tasks were performed: the emergence, formation and development of illustrations as a cultural phenomenon were investigated; the main characteristics of the style of illustrations as a type of graphic art are revealed; designed the cover design and illustrations for V. NESTAİK's book "Toreadors from Vasyukivka".

Keywords: work, update style, book graphics, graphic art, storytelling, cover design.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Історичний розвиток дизайну поліграфічного видання та ілюстрацій	8
1.1 Аналіз загальних термінів дизайну поліграфічного видання	8
1.2. Найперші згадки ілюстрацій в Європі	11
1.3. Виникнення та розвиток ілюстрацій в Україні	14
1.4. Найвідоміші українські ілюстратори	20
Розділ 2. Зміст та пошуки аналогів	25
2.1. Аналіз та дослідження ілюстрацій книги Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки»	25
2.2. Етапи розробки дизайну головних персонажів	31
2.3. Розробка творчої ідеї та концепції для створення ілюстрацій книги	35
2.4. Розробка ескізного ряду ілюстрації книги	38
Висновки	52
Список використаних джерел	54
Додатки	57

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Одним із завдань дизайнера з минулого до сучасного часу були розробки різних поліграфічних видань таких як книги, газети, журнали, плакати ділова продукція тощо. Ілюстрація є важливим елементом таких видань. Завдяки ілюстраціям людям подавали інформацію не тільки в книгах, журналах та газетах, а також в рекламній продукції. Ілюстрації мають великий вплив на враження читача від видання. Ілюстрації можуть бути виконані у вигляді малюнку, фотографії чи інфографіки. На дизайн газети чи журналу суттєво впливає використання зображень. Стратегія, яка використовується для того, щоб утримати увагу читача на найважливіших частинах тексту, – це ілюстрації. Ілюстрація є одним із вимірів внутрішнього оформлення друкарського корпусу видання. Графіка організовує ритм читання та процес розгортання повідомлень перед читачем, пояснюючи найважливіші чи незрозумілі частини публікації.

Згодом графічний дизайн став більш функціональним та спрощеним для легшої подачі інформації і тому потреба в деталізації ілюстрацій зникла. Їх продовжували використати для дизайну видання в книгах та обкладинках, позичаючи старі методики малювання ілюстрацій. Однак новий погляд сучасного світу на значення дизайну, оновлення видів ілюстрацій і поява сучасних комп'ютерних графічних програм зумовили переосмислення значення ілюстрації.

Наразі в Україні виникає переосмислення культури та національної ідентичності, яка перетинається з усіма галузями, включно із дизайном книжкових видань. Українські видавництва потребують осучаснення книжкових ілюстрацій творів українських письменників для кращого привернення уваги до них, зацікавленості молоді за допомогою нових методів подання інформації. Задовольняючи попит на друковані видання з сучасним дизайном українські видавці сприятимуть тому, що молодь проявить зацікавленість до читання книг, зокрема й українських письменників

минулого.

Питання видавничої справи та поліграфічної діяльності в Україні розглядали Д. В. Васишин, О. М. Васишин, С. М. Гунько, Б. В. Дурняк, Р. М. Машталір, О. Ф. Розум та ін. Особливості ілюстрування книг висвітлені такими науковцями як М.П. Грисюк, Г.В. Новік, П.О. Зємцова Г. П. Ткачук, Ю. Федіна. Разом із тим, питання оновлення стилю ілюстрацій книг письменників минулого не розглядалося з теоретичної точки зору та не отримало практичного вирішення.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня розробленість і необхідність вирішення наявних проблем щодо оновлення стилю ілюстрацій в книжках українських письменників таких як Всеволод Нестайко зумовили вибір теми дослідження: **Дизайн видання В. Нестайко «Тореадори з Васюківки».**

Об'єкт дослідження: розробка дизайну книжкового видання.

Предмет дослідження: оформлення обкладинки та ілюстрацій до книги Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки» .

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з науковою темою НДДКР 0119U102951 «Особливості опанування графічними редакторами майбутніми фахівцями графічного дизайну».

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та розробка технології реалізації в проєктній діяльності дизайну обкладинки та ілюстрацій до книги В. Нестайко «Тореадори з Васюківки».

Для реалізації зазначеної мети було сформульовано такі **завдання:**

- 1) проаналізувати виникнення, становлення та розвиток ілюстрацій як культурного явища;
- 2) визначити основні характеристики стилю ілюстрацій як виду графічного мистецтва на основі аналогів видань книжок з ілюстраціями В. Нестайка та інших українських письменників;
- 3) розробити поетапну реалізацію дизайн-видання «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка;

4) спроектувати дизайн обкладинки й ілюстрацій до книги В. Нестайко «Тореадори з Васюківки», удосконалити представлення ілюстрацій та обкладинки з використанням сучасних програм комп'ютерної графіки.

Методи дослідження. На різних етапах кваліфікаційної роботи для вирішення зазначених раніше завдань було використано комплекс наукових методів дослідження:

- теоретично-методологічний для вивчення основних історичних фактів щодо виникнення та розвитку поняття ілюстрації;
- пошуково-бібліографічний для визначення та аналізу аналогів видань книжок з ілюстраціями В. Нестайка та інших українських письменників;
- практичний для проектування композиції дизайну видання за допомогою графічних рішень (ілюстрації).

Новизна кваліфікаційної роботи полягає в тому, що:

- удосконалено аналіз стану дослідженості проблеми;
- проаналізовано аналоги дизайну книжкових видань;
- одержала подальшого розвитку технологія проектування дизайну книжкового видання з використанням ілюстрацій у популярній для сучасної молоді стилістиці.

Практична значущість отриманих результатів визначена комплексним підходом до розв'язання проблеми розробки дизайну видання шляхом осучаснення стилю ілюстрацій та обкладинки книги. Ознайомившись із сучасними програмами та видами стилізації для розробки дизайну видання було спроектовано оновлений образ персонажів та оточення для підвищення інтересу сучасних дітей до оповідань письменників минулого. Обґрунтовано доцільність використання дизайн видання книги В. Нестайко «Тореадори з Васюківки» як об'єкту дизайн-проекування.

Апробація здійснювалась шляхом опублікування тезисів «Репрезентація слов'янських міфічних образів засобами комп'ютерної графіки» у збірнику матеріалів Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в

контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (Полтава, 2023 р.).

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (11 джерел), додатків (3 стор.). Графічна частина містить приклади розробленого дизайну видання книги Всеволода Нестайко «Тореадори з Васюківки».

Загальний обсяг роботи 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ДИЗАЙНУ ПОЛІГРАФІЧНОГО ВИДАННЯ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

1.1. Аналіз загальних термінів дизайну поліграфічного видання

Дослідження проблеми розробки дизайну видання книги Всеволода Нестайко «Тореадори з Васюківки» можна розпочати з висвітлення питання про загальні терміни.

У сучасному розумінні дизайн – це художній процес, що об’єднує в собі класичні прийоми живопису та малюнку з науково обґрунтовану інженерну практику у сфері індустриального виробництва.

Дизайн зазвичай повинен задовольняти певним цілям і обмеженням; може враховувати естетичні, функціональні, економічні чи соціально-політичні міркування; і очікується взаємодія з певним середовищем. Типові приклади проектів включають архітектурні та інженерні креслення, принципові схеми, викрійки та менш відчутні артефакти, такі як моделі бізнес-процесів. Існують різні види дизайну, але головними представляють з себе лише три – це промисловий, графічний, дизайн середовища. Графічний дизайн часто почали використовувати для того, щоб винайти ілюстративні картинки, значення котрих ми потребуємо розглянути детальніше [5].

Ілюстрація — це оформлення, інтерпретація або візуальне пояснення тексту, концепції чи процесу, призначене для інтеграції в друковані та опубліковані в цифровому вигляді засоби масової інформації, такі як плакати, листівки, журнали, книги, навчальні матеріали, анімація, відеоігри та фільми [3].

Залежно від того, для чого призначається ілюстрація, вона може бути стилізованою, виразною, суто технічною або реалістичною. Нині ілюстрація розділена на такі види:

- архітектурна ілюстрація (Рис. 1);
- археологічна ілюстрація (Рис. 2);
- книжкова ілюстрація (Рис. 3);
- ботанічна ілюстрація;
- концепт-арт;
- ілюстрація моди;
- інформаційна графіка;
- Livre d'art (художня книга з французького);
- технічні ілюстрації;
- медичні ілюстрації;
- розповідні ілюстрації;
- книжки з картинками;
- наукові ілюстрації.

Рис. 1. Приклад архітектурної ілюстрації (Джерело:
<https://monitorwolynski.com/uk/news/2463-21026>)

Рис. 2. Приклад археологічної ілюстрації (Джерело:
<https://www.zamky.com.ua/arheologiya/entsyklopediya/chornoliska-kultura>)

Рис. 3. Євгенія Гапчинська. Приклад книжкової ілюстрації (Джерело: https://espreso.tv/article/2015/11/14/yevgeniya_gapchynska_nevdachi_nashi_bilsh_i_vchyteli_nizh_ustikhy)

Вид ілюстрації, яку ми будемо досліджувати, називається «книжкові ілюстрації». Цей вид означає різновид ілюстрації та зображення, яке вставляється з метою сприяння читачеві зрозуміти в текстових носіях, таких як журнали, газети та книги. Також називається сога (японський термін). Є великі, які охоплюють розвороти журналів і книг, і маленькі, які використовуються в куточках журналів. Точніше, ілюстрація стосується переважно чорно-білих відбитків різних розмірів, вставлених між книгами, журналами та газетами. Особливо дрібні також називаються порізами. Існує ідея, що це лише сторона речення, й ідея, що включає фронтиспіс [1].

Деякі дослідження показали, що межа між театром, живописом і літературою була надзвичайно рухливою. У легких романах ілюстрації особливо нероздільні. Співвідношення використання ілюстрацій надзвичайно високе, наприклад, використання моделювання образів персонажів під час створення анімації та ігор.

Як правило, технічні та наукові ілюстрації призначені для опису або пояснення предметів нетехнічній аудиторії. Отже, вони повинні створювати

«загальне враження про те, що є чи що робить об'єкт, щоб посилити інтерес і розуміння глядача». Ілюстрації програмного забезпечення 2D і 3D часто використовуються для створення точних зображень в сучасній практиці. Програмовані зображення можна легко оновлювати та повторно використовувати в різних контекстах [7].

Сучасна ілюстрація використовує широкий спектр стилів і технік, включаючи малюнок, живопис, естамп, колаж, монтаж, цифровий дизайн, мультимедіа, 3D-моделювання.

1.2. Найперші згадки ілюстрацій в Європі

Історично, мистецтво ілюстрації тісно пов'язане з індустріальними процесами друку та видавництва. Ілюстрації середньовічних кодексів були відомі як ілюмінації, і були індивідуально намальовані вручну та розфарбовані. Протягом XVI та XVII століть в Європі основними процесами відтворення для ілюстрації були гравюра та офорт. В Англії XVIII століття видатним ілюстратором був Вільям Блейк (1757–1827), який використовував рельєфне травлення. До початку 19 століття впровадження літографії істотно покращило якість відтворення [6; 9].

Ставши популярним, друкарство і книги почали бути більш поширеними. Друкарі почали використовувати різьблені шматки дерева для їх ілюстрації. Отже, центри виробництва дерев'яного різьблення для друку гральних і релігійних карт стали центрами ілюстрованих книг. Часто друкарі перших книг використовували кілька разів і мали «печатки» фігур або атрибутів святих, які вони розташовували різними способами у більшому зображенні, щоб отримати варіації остаточного друку.

На відміну від інших технік, що будуть використовуватися пізніше, різьблення по дереву застосовує рельєфний друк, аналогічний використанню металевих шрифтів, тому можна з'єднувати та друкувати сторінки, що містять текст та ілюстрації. Однак результати цієї техніки є дещо рудиментарними або

дорогими, за умовою, якщо бере участь авторитетний різьбяр по дереву. Тоді сторінка може відображати ілюстрації з великими деталями, лише якщо використовуються сторінка великого розміру.

Однак, це було недостатньо для рівня деталізації, котрий необхідний для карт. Болонське видання «Космографії» Птолемея було першою книгою, яка містила друковані карти та була ілюстрована гравюрами (Таддео Кривеллі), а не різьбленням по дереву. Проте гравірованих ілюстрацій майже не було. Вони використовувалися до 1490 р., а натомість між 1480 і 1540 рр. було створено стиль дорогих і розкішних книг, виготовлених у Парижі та прикрашених металічним огранюванням, переважно релігійної тематики.

У середині століття XVI техніку різьби по дереву поступово було замінено технікою гравіювання та травлення, яка стала домінуючою з 1560-1590 рр., спочатку в Антверпені, потім у Німеччині, Швейцарії та Італії, котрі були на той час найважливішими центрами друку.

Продовжувалось так до кінця XIX ст. Це вимагало друкувати ілюстрації окремо, використовуючи інший друкарський верстат, таким чином заохочуючи використання ілюстрацій на всю сторінку, що стало класичним використанням друку на подальші роки. Завдяки гравіюванню та травленню було забезпечено кращу чіткість і це дозволяло показати менші за розміром деталі на ілюстраціях, тому з кінця XV століття ці два види стали техніками, як і переважали у друку. Отже, велика кількість книг на той час обіймала ілюстрації, спочатку лише кілька сторінок, але поступово кількість ілюстрацій у кожній книзі збільшувалася. Спостерігалася тенденція надання переваги офорту над гравіюванням.

Низка окремих книг, таких як наукові та технічні праці, дитячі книги та атласи, тепер були багатоілюстровані, а з середини XVIII століття багато нових форм роману включали деякі ілюстрації. Наприклад, ілюстрація «Вечірньої молитви» з ілюмінованої Книги спільних молитов 1845 року, розроблена Оуеном Джонсом, хромолітографована синіми, червоними, золотими і зеленими кольорами. Розкішні книги з географії та

природознавства, а також деякі дитячі книжки містили ілюстрації, розфарбовані вручну, але в Європі жодна з експериментальних технік кольорового друку не була широко застосована до середини XIX століття. До того часу, коли почали використовуватися кілька різних технік одночасно[6].

На відміну від європейської культури у країнах Східної Азії дедалі частіше використовувався кольоровий друк із використанням кількох різних дерев'яних блоків. Техніка, розроблена в Японії, називається нісікі-е, й її використовували як у книгах, так і в гравюрах укійо-е. Літографія (винайдена Алоїзом Сенефельдером у 1819 році) забезпечила більшу різноманітність текстів і точність. Це пояснюється тим, що художник тепер може малювати безпосередньо на пластині, яка буде використовуватися для друку.

З тих пір художники укійо-е використовували ілюстрації для газетних романів, серед них Йосітоші Цукіока та Тосіката Мідзуно, чий майстер Цукіока заснували жанр ілюстрації для газетних романів у Японії. Після цього Койо Озакі підняв питання про те, чи потрібні ілюстрації для романів.

У 1900-х роках зміна технології друку від ксилографії до фотогравірування полегшила вихід на ринок художникам західного зразка. Це вплинуло на багатьох ілюстраторів, і його назвали «шоком Бердслі». У другій половині 1920-х років поширення журналів призвело до появи таких ілюстраторів, як Джунічі Накахара та Кодзі Фукія.

Після війни активну роль відігравали Сентаро Івамура, Тацумі Шімура та Хідецуне Кобаясі. Шигеру Комацузакі та Содзі Ямакава, які сприяли розвитку жанру картинної історії через показ історій. У 1964 році Макото Вада, Таданорі Йокоо та Акіра Уно, які були дизайнерами, вийшли на сферу діяльності, і народилося слово «ілюстрація». З 1970-х по 1980-ті роки народжувалися романи для молоді з багатьма ілюстраціями на обкладинці, такі як Cobalt Bunko та Kadokawa Sneaker Bunko. Вони стали піонерами вищезгаданих легких романів [2].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що впродовж XIX та XX століть були розроблені нові техніки, які зробили революцію в книжковій ілюстрації.

На початку XIX століття процес фотогравірування дозволив відтворювати фотографії в книгах. У цьому процесі для перенесення зображення на металеву пластину використовувався світлочутливий желатин, який потім обробляли хімікатом. Методи обробки та опрацювання дизайн видання починалися від простих гравірувань до опрацювання матеріалів таких як дерево чи металеві пластини.

1.3. Виникнення та розвиток ілюстрацій в Україні

«Книги – це ріки, що напоюють моря».
Ярослав Мудрий

Книгу прикрашали художники Київської Русі XI–XII століть декоративними заставками, ошатними великими літерами (ініціалами), мініатюрними сторінковими ілюстраціями та незліченними маленькими малюнками на полях сторінок.

Збірник Святослава (Рис. 4), другий зразок давньоруського книгописання після Остромирового Євангелія, на жаль, зберігається в Москві, за межами України. Ймовірно, цей рукопис був складений у 1073 році за наказом старшого сина Ярослава Мудрого, київського князя Ізяслава (1024–1078). Згодом рукопис було передано його братові Святославу (1027–1076), який наказав додати ще дві мініатюри та численні додаткові сторінки тексту. На ній були зображення князя Святослава Ярославича зі своєю родиною, а на другій – образ Спаса на престолі.

Широкоформатний рукопис, що містить 383 статті та фрагменти священних текстів і книг повсякденного життя, є своєрідною морально-етичною та богословською енциклопедією раннього середньовіччя. Його було перекладено для царя Симеона з болгарського тексту X століття, який спочатку був написаний грецькою мовою.

Рис. 4. Ізборник 1073 р. (Джерело: <https://bigkyiv.com.ua/kyuiv-vid-pochatkiv-yakumu-dvoma-movamy-pysaly-u-stolyczi-za-chasiv-kyuivskoyi-rusi>)

Збірник Святослава написаний кирилицею на 266 пергаментних аркушах у дві колонки по 29 рядків у кожній. Текст заголовків відображається на двох масивних кольорових дисплеях шириною в дві колонки, вирізаних у формі квадрата з прямокутником і колом у центрі. Орнамент у візантійському стилі зі стилізованих рослин і геометричних мотивів прикрашає заставки. Заставки зазвичай включають зображення куріпок з боків і левів і павичів у верхній частині. Під заставками відображаються великі ініціали червоного, зеленого та синього кольорів із золотою рамкою.

Київський Псалтир, книга демонструє післямонгольську образотворчу культуру Київської Русі і є пам'яткою української писемної культури та мистецтва. У книзі достатньо місця для малюнків.

Псалтир містить фронтиспис, заставку, 302 кольорові зображення на полях, різноманітні декоративні та декоративні ініціали. Ймовірно, за оздоблення книги відповідають два художники; одному приписують малюнки, а іншому — витіюваті орнаменти та ініціали.

Цар Давид зображений на фронтисписі (Рис. 5.) з книгою в руках, сидячи перед пюпітром на золотому тлі в центрі композиції. У прямокутній формі заставки до пояса намальовано зображення Ісуса та семи святих. Для обрамлення фронтисписної мініатюри та оздоблення заставки майстер застосував рослинно-геометричні орнаменти та квіти, скомпоновані геометричними фігурами, наслідуючи малюнки двох найвідоміших рукописів XI ст.: Остромирового Євангелія та Ізборника Святослава.

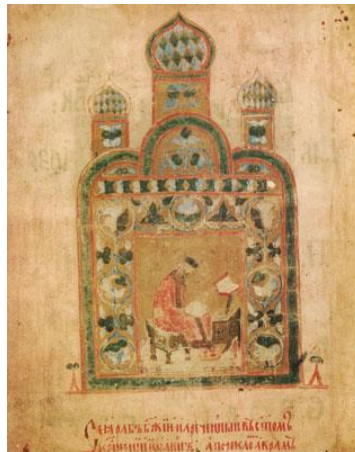

Рис. 5. Фронтиспис Київського псалтиря (Джерело:

<https://localhistory.org.ua/rubrics/artifact/chomu-i-iaak-kiyivskii-psaltir-dosi-ie-peterburzким-eksponatom>)

Система орнаментально-декоративного оздоблення багатобарвних ініціалів Псалтиря (Рис. 6) подібна до тієї, що використана на ініціалах Святого Євангелія.

Рис. 6. Мініатюра Київського псалтиря (Джерело:

<https://ukrartstory.com.ua/tekst-statti/znakovi-pamjatki-knizhkovogo-mistectva-kijivskoji-rusi-xi-xiv-st-16.html>)

Професійний малюнок, використання світлотіньових нюансів, легкість складок одягу, благородні кольори, в основі яких лежить синій (від світлих до темних відтінків), світло-зелений, жовтий, сіро-фіолетовий, бузковий, червоний кольори. розділіть мініатюри. Вони також відрізняються використанням золотистих допоміжних штрихів (товстих штрихових сіток), які використовуються для малювання фігур поверх фарби (Рис. 7).

Рис. 7. Мініатюра Київського псалтира (Джерело:

<https://ukrartstory.com.ua/tekst-statti/znakovi-pamjatki-knizhkovogo-mistectva-kijivskoj-rusi-xi-xiv-st-16.html>)

Книгознавці дійшли висновку, що київський художник-знаменщик, який оздобив Псалтир, ймовірно, надихався візантійським прототипом, враховуючи як естетичні елементи, так і іконографічні візантійські канони. Але давньоруський художник не просто тиражував візантійські мініатюри; скоріше він включив в образ свою ідею творчої виразності. Крім того, оскільки це питання не бралось до уваги в XIV столітті, можливо, деякі ілюстрації на іконоборчу тематику були відхилені за наказом київських церковних ієрархів. З іншого боку, декорації, що представляють релігійні свята, ретельно перемальовуються без жодних змін, зберігаючи дрібні нюанси.

Для творчості київських граверів першої половини XVII ст. характерно те, що вони не обмежуються лише релігійними сюжетами. Навіть біблійні ілюстрації вони насичують світськими сценами, взятими з місцевого народного побуту.

Гравер «Л.Т.», майстер складних композицій, майстерно користується

різцем. У свої твори декоративного характеру він часто використовує елементи ренесансного орнаменту; він уже знайомий із стилем бароко і вкладає конкретні моменти у свої інтермедії та кінці в барокові картуші.

Незважаючи на обмежене використання як ілюстрації до релігійних видань, книжкові гравюри 20-х рр. XVII ст. містили сюжети періоду до Визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. Збірка віршів Касіяна Саковича «Вірші на убогий льох... гетьмана Петра Сагайдачного» була видана 1622 р. у Києво-Печерській друкарні. Його ілюстраціями слугували три релігійні гравюри. Серед них портрет Петра Сагайдачного верхи на коні, з прапором Війська Запорізького, сцена захоплення запоріжцями турецького замку Кафа в 1616 році під проводом гетьмана. На цих гравюрах козацтво звеличено як українське народне збройне військо, що згуртувалося на захист Батьківщини.

Навіть під час Національно-визвольної війни 1640-1650-х років продовжувала працювати друкарня Києво-Печерської лаври. Завдяки старанням митрополита Петра Могили створювалося все більше видань. Зокрема, він представив гравіровану на металі «Біблію» з 500 гравюрами, подібну до «Біблії для неписьменних», виготовленої Іваном Піскатором у Німеччині [16].

У другій половині XVII–XVIII століття українська гравюра переживає нечуваний розквіт. Це був період національного самоусвідомлення та боротьби українського народу за незалежність від польсько-шляхетської неволі. Все це дуже надихало українське книговидання. Окрім Києва та Львова, друкарні з'являються в Чернігові, Новгороді-Сіверському та Почаєві.

Графічне оздоблення стародавніх творів стає все більш цікавим. Особливу увагу художники приділяють титульному аркушу, композицію якого посилюють сюжетно-орнаментальні компоненти та фронтиспис, надрукований на звороті книги. Текст книги щедро прикрашений ініціалами, невеликими гравюрами та іншими декоративними елементами, а також сюжетно-орнаментальними інтермедіями і гарним шрифтом.

Як частина періоду національного піднесення та асиміляції в українській культурі, орнаментация книжкових прикрас зазвичай делікатно скомпонована з аспектами мистецтва Ренесансу та Бароко. З початком ХІХ століття еволюція української графіки починає новий етап. Панівне становище займає нині станкова графіка, а в ній широке русло отримують побутові та історичні жанри, пейзажі, портрети – жанри, які в епоху панування церковних канонів лише частково з'явилися в книгах і друкованих гравюрах.

Наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ століття в результаті розширення естетики художниками були розроблені нові графічні техніки, такі як торцева гравюра на дереві, автолітографія, офорт, акватинта. Торцева гравюра на дереві стала економнішою, ніж трудомістка гравюра на металі, і, що найголовніше, її можна було відтворити в книзі разом із текстом, подібно до вирізаної гравюри. Значні переваги нового процесу миттєво оцінили гравери, і він швидко поширився по всьому світу. З початку ХІХ століття в українському книгодрукуванні почали використовувати торцеву гравюру. До кінця ХVІІІ століття Алоїз Зенефельдер з Праги розвинув літографію. В Україні вона вперше набуло широкого розвитку у 20-х роках ХІХ ст.

Творчість Т. Шевченка ознаменувала новий етап в еволюції української графіки. Важливу роль для графіки відіграє Шевченко-художник у своїх творах. Він докладав багато зусиль до своїх малюнків олівцем і пером, обожнював акварель і сепію. Він високо цінував гравюру як найпоширенішу форму мистецтва, і сам багато працював із офортом і акватинтою.

У 1920-х роках продовжувався розквіт української ілюстрації. Дитяча ілюстрація розвивалася найшвидше зі збільшенням кількості шкіл і кількості надрукованих дитячих книжок. Для кольорових і чорно-білих знімків було кілька різних авторських стилів. Приблизно в цей час відомими ілюстраторами дитячих книжок були Олексій Маренков, Борис Крюков, Петро Лапін, Микола Алексєєв.

У 1930-х роках як обов'язковий стиль запроваджується соціалістичний реалізм, який стримує розвиток ілюстрації. Українська ілюстрація в наступні

роки фактично залишалася в руслі радянської ілюстрації, дотримуючись ідеалів партійності, «народності», «класовості» та «ідейності».

Послаблення цензури в 1960-х ознаменувало початок нової ери. Це найбільш очевидно в дитячих малюнках, де стандарти реалізму були менш суворими. Стили 1960-х все ще були популярні у 1980-х. Дитяча ілюстрація цього часу зазнала значного впливу народної творчості та українського орнаментального мистецтва, що спричинило розвиток яскраво вираженого національного стилю [23].

Отже, українська ілюстрація пройшла великий шлях розвитку від Київської Русі до 90-х років, формуючи свій національний стиль та історію.

1.4. Найвідоміші українські ілюстратори

Видатні українські ілюстратори в радянський період зазнавали тиску від радянської влади і це впливало на їх роботи. Однак, в той же час митці додавали національний колорит у свої ілюстрації. Одним із таких був Анатолій Базилевич (1926–2005), відомий український книжковий ілюстратор, найбільш відомий своїми роботами до знаменитої «Енеїди» Івана Котляревського (Рис. 9-10). Народна культура, моменти бароко і навіть те ж саме мистецтво 20-го століття мали вплив.

Рис. 8-9. Ілюстрації до книги «Енеїда» (Джерело:

<https://boryviter.etnoua.info/novyny/anatolij-bazylevych-halereya-tvoriv>)

Трохи регіонального колориту та чудові характеристики персонажів підсилили дивний, гнучкий малюнок настільки, що окремі малюнки нагадують станковий живопис. Важко відрізнити малюнки від історії та книги через те, наскільки глибоко його мистецтво було переповнене літературним змістом. Вони перетворилися на сенсацію друкованої графіки в Україні [11].

Під час періоду «Відлиги» в 60-х роках, українські митці отримують можливість більш вільно відображати рідну культуру у книгах чи кінострічках. Одним із найвідоміших дизайнерів видання д.п. ХХ століття був Георгій Якутович (1930–2000). Його твори дуже майстерні, професійні та сентиментальні. Графіка Г. Якутовича вийшла дуже історичною, містичною, національною, глибокою та неоднозначною. Оформлення книги «Тіні забутих предків» (Рис. 10-11) Г. Якутович планував більше десяти років. На інтерес до теми вплинув, зокрема, великий інтерес митця до Карпат і гуцульської культури. Книга отримала високу оцінку мистецького кола як зразок гармонійного та ансамблевого вирішення оформлення видання.

Рис.10 -11. Ілюстрації Г. Якутовича до «Тіні забутих предків» (Джерело: <https://www.wikiart.org/en/georgyi-yakutovytch/poster-for-the-movie-shadows-of-forgotten-ancestors-1964>)

Одним із представників «наївного мистецтва» під час 60-х та 70-х років була Марія Примаченко, котра не тільки малювала картини, а і робила ілюстрації до 5 книг. Народна фантастика – домінуючий жанр фантастичної творчості М. Примаченко (Рис. 12-13), у якому втілено моральні принципи та філософію життєствердження. Основною темою її творів є універсальна тема

конфлікту між добром і злом. Злі птахи та тварини зображені темними, приглушеними кольорами, які нагадують народне мистецтво та поезію, тоді як добрі зображені яскравими, яскравими кольорами. Наративи зображують добро і зло, залучені в природний конфлікт, схожий на конфлікт рослин і тварин («Сидить пані біля печі, пряде нитку»), але добро завжди перемагає.

Рис. 12 та Рис. 13. Обкладинки до книжок «Товче баба мак» та «Ой коники сиваші»

(Джерело: https://uk.wikipedia.org/wiki/Примаченко_Марія_Оксентіївна)

У незалежній Україні найбільш популярними стали роботи Євгенії Гапчинської, котра розробляла багато обкладинок до книжкових видань та ілюстрацій. Митець співпрацює з видавництвом «А-ба-ба-га-ла-ма-га». Зокрема, вона проілюструвала книгу «Ліза та її сни» та «Аліса в Задзеркаллі».

Її стиль полягає у однотипних, але чарівних персонажах, схожих на великих дітей з рум'яними щічками. Стиль і подача нагадує малюнки янголят під час Ренесансу.

Рис. 14. Та Рис. 15. Ілюстрації до книг «Аліса в Зазеркалі» (а) та «Лізу та її сні» (б). (Джерело (а): <https://life.pravda.com.ua/columns/2008/03/20/2091>) (Джерело (б): <https://rdobd.com.ua/2020/10/28/книги-для-дітей-з-вадами-зору>)

Відомий ілюстратор, Владислав Єрко також співпрацює з видавництвом «А-ба-ба-га-ла-ма-га». Ілюстрації до українського видання серії книг Джоан Роулінг про Гаррі Поттера, до циклу романів Карлоса Кастанеди та Пауло Коельо (ілюстрації В. Єрка до книг Коельо навіть вийшли окремим альбомом у видавництві «Софія», пояснюючи це тим, що той факт, що «при багаторазовому збільшенні на ілюстраціях Єрка з'являється все більше деталей») є одними з найбільш визнаних і популярних.

Українське видавництво «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га» випустило книгу «Снігова королева» Ганса Крістіана Андерсена з ілюстраціями В. Єрка. Вона отримала гран-прі на Всеукраїнському конкурсі «Книжка року-2000», була перекладена англійською у 2005 році двома виданнями й швидко піднялася на вершину списку бестселерів англійського видавництва «Темплієр». У США її назвали «Кращою дитячою книгою 2006 року». Пауло Коельо назвав «Снігову королеву» В. Єрка «найдивовижнішою дитячою книгою, яку я коли-небудь бачив».

Вважаємо, що варто згадати і молодих ілюстраторів, зокрема Наталка Гайда, Андрій Лесів, Роман Романишин, Володимир Штанко. Наталка Гайда зазначає, що стиль її ілюстрацій – це переважно це комп'ютерна графіка, з

характерною виразністю та простотою форми, динамічністю (Рис. 17) [25].

Рис. 16. Ілюстрація до книги «Снігова королева» (Джерело: <https://starylev.com.ua/blogs/knygy-z-yakyh-nemozhlyvo-vyrosty>)

Рис. 17. Ілюстрації Н. Гайдай до книги "36 і 6 котів" Г. Вдовиченко (Джерело: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/07/8/214736>)

Отже, в історії української графіки є глибокі традиції ілюстрування книг, зокрема дитячої літератури.

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА ПОШУКИ АНАЛОГІВ

2.1 Аналіз та дослідження ілюстрацій книги Всеволода Нестайко «Тореадори з Васюківки»

Для подальшої розробки дизайну видання книги «Тореадори з Васюківки» Всеволода Нестайко було взято для аналізу декілька ранніх виданн від сучасних ілюстраторів.

Найвідоміший із дизайнів книги було виконано українським художником-ілюстратором Владиславом Єрко. Книжкове видання 2004 року. Ілюстратор зображав культовий епізод даної книги, де діти Павло та Ява прагнули стати тореадорами (Рис. 18). Ми можемо помітити, що художник надихався традиційним дизайном плакатів кориди (традиційне іспанське видовище в змаганні з биком) (Рис. 19). Ці висновки ми можемо зробити по підібраним теплим кольорам та зображеним на неї людям в традиційному одязі тореадорів.

Рис. 18 Дизайн обкладинки книги «Тореадори з Васюківки» 2004 (Джерело: https://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Обкладинка_Тореадори_з_Васюківки.jpeg)

Тореадори одягненні в традиційний одяг з класичним капоте, котру використовують для звернення уваги бика на себе. Однак, на цьому плакаті митець хотів додати кумедного образу, та відобразити уяву дітей у вигляді тореадорів, і тому зобразив прикріплені поверх плакату зображення Яви та Павлуші.

Рис. 19. Зразок дизайну плакатів кориди (Джерело: <https://www.flamenco-spain.com/decoration-for-parties-and-events/wall-decoration/poster-of-the-monumental-bullfighting-of-madrid-bullfighters-joselito-and-rivera-ordonez.html>)

У шрифтах був зроблений акцент на слові «Тореадори», щоб це виглядало як заголовки в плакаті, а «з Васюківки» - прописними буквами для складання враження, наче це написали окремо головні герої книги.

Ще одним художником-ілюстратором, хто відобразив образ дітей у відомому епізоді на обкладинці є Ростислав Попський (Рис. 20). На відміну від попереднього художника-ілюстратора, Р. Попський додав до обкладинки більш абстрактності, посилаючи до кожного окремого епізоду через предмети чи тваринок.

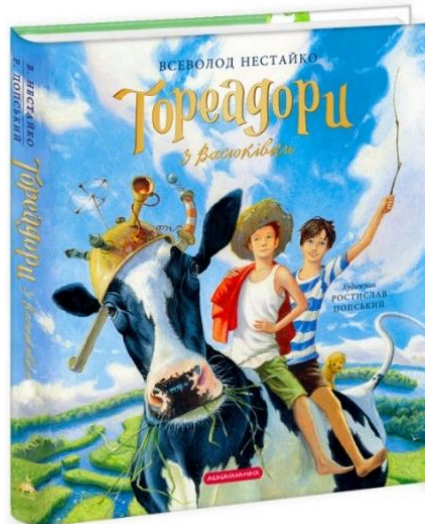

Рис. 20 Обкладинка до книги «Тореадори з Васюківки» 2023 (Джерело: <https://nashformat.ua/products/toreadory-z-vasyukivky.-velyke-ilyustrovane-vydannya-929759>)

Дизайн обкладинки насичений багатьма деталями, котрі обов'язково привернуть увагу майбутнього читача. Кольори були підібрані насичені, що дає дизайну відчуття легкості літа. Перспектива нагадує вид риб'ячого ока, яку використовують митці задля надання цікавості зображення та незвичного виду. У заголовку було запозичено ті ж самі акценти, як і у Владислава Єрко зі зміненими шрифтами для того, щоб обкладинці дати більш казковості.

Інше за настроєм та подачею дизайну видання було виконано ілюстраторкою Катериною Перепелицею (Рис. 21) (видання 2022 року). Ілюстраторка не стала надавати значення багатьом деталям, а віддала перевагу мінімалізму, зробивши образи персонажів більш карикатурними. Кольорове виконання стало нагадувати акварельний стиль, і разом із тим сама корова зображена в чорно-білому форматі. Це робить зображення дітей Яви та Павлуші яскравіше і помітніше. У цьому даному дизайні можемо помітити як немало було зроблено акцентів на жовтому кольорі. Ймовірним є надання символізму цьому кольору, так як нерідко жовтий колір асоціюється з літом.

Ці приклади дизайну видання підкорюються головними правилами композиції та кольорознавства, котрі слід детально розглянути.

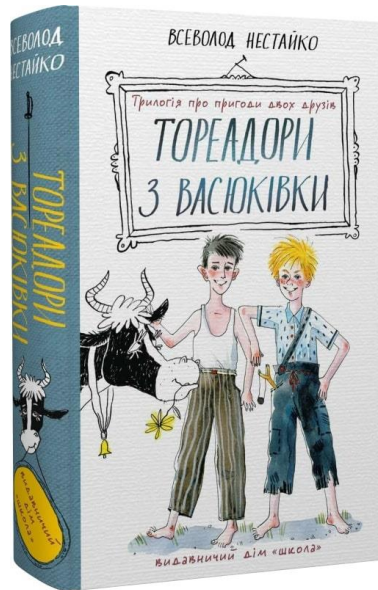

Рис. 21. Дизайн обкладинки до книги «Тореадори з Васюківки» 2022 року (Джерело: <https://www.ranok.com.ua/ru/info-toreadori-z-vasyukivki-trilogiya-pro-prigodi-dvokh-druziv-35872.html>)

Хороший твір мистецтва завжди має найвидатнішу рису, оскільки сторінка видання будується навколо неї – це правило композиції. Бажано використовувати ілюстрації, які демонструють рух, з напрямком руху або обличчям людини, яка дивиться на сторінку чи текст, який вони супроводжують. Правила «Золотого перетину» (послідовність Фібоначі) (Рис. 22) та «Правило третин» допомагають краще зрозуміти положення предметів, людей у просторі.

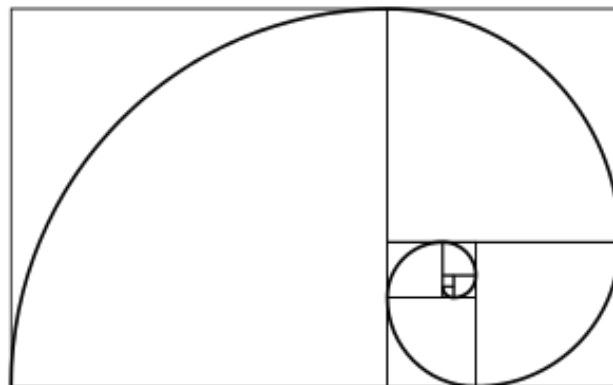

Рис. 22. Золотий перетин (Джерело: <https://ua.depositphotos.com/stock-photos/послідовність-фібоначчі.html>)

Точки сили – це точки перетину ліній. Можна привернути більше уваги до елемента зображення, розташувавши його поруч або на точці сили. Видання багато орнаментовано ілюстративними композиціями, проте бажано виділити найбільш значущий малюнок і зробити його вдвічі більшим за решту. Зображення не повинно виходити за формат смуги, якщо воно розташоване у верхньому куті. Малюнок від краю смуги повинен рівномірно відбиватися з усіх боків і збігатися з контуром ліній. Ілюстрація має бути виділена зверху та знизу повнорозмірними лінійками, якщо вона не посилається на текст, який розміщено поруч.

Крім того, слід враховувати просторове розташування зображень і тексту. Ці компоненти повинні відповідати анатомічним особливостям людського зору: розміщення зображення ліворуч від тексту покращує обробку повного повідомлення, оскільки права півкуля краще прилаштована для обробки візуальної інформації, а ліва – для логічної та вербальної.

Відомо, що сприйняття інформації значно покращує колір. Люди сприймають візуальні зображення з контрастною, але гармонійною кольоровою гамою, переважно з поєднанням трьох або менше відтінків, і тому вони здатні краще засвоювати та запам'ятовувати більше інформації. Контрастні та додаткові кольорові схеми покращують сприйняття вмісту та водночас запам'ятовування.

Одним із колористичних засобів є кольорове коло. Кольоровий Ньютон запропонував використовувати коло як простий прийом для визначення приємного контрасту кольорів. Два або більше кольорів з явним співвідношенням по колу утворюють гармонійні колірні сполучення (або колірні поєднання). Основними кольорами в моделі кольорів RYB, яка еквівалентна теорії містичного кольору Гете, є червоний, жовтий і синій. Зелений, помаранчевий і фіолетовий – це три вторинні кольори, які утворюються шляхом поєднання двох основних кольорів. Шляхом поєднання основних і вторинних кольорів утворюються решта шість третинних кольорів. Відповідно до принципу, жодні інші кольори не можуть комбінуватися для

створення основних кольорів. Поєднання двох основних кольорів є вторинними. Комбінації одного основного кольору та одного вторинного кольору відомі як третинні кольори.

Хоча в деяких джерелах як синоніми використовуються фрази «колірне коло» та «коло кольорів», ці терміни можуть частіше зустрічатися в окремих професіях. Одним із найбільш практичних інструментів вибору кольорів у графічному дизайні є колірне коло Іттена. У колі Іттена є 12 секторів різних кольорів. Всього існує три основні кольори: синій, жовтий і червоний [22].

Усе різноманіття колірних колів можна знайти, коли їх поєднати. На колірному колі є ще три відтінки, відомі як складові або вторинні кольори: фіолетовий, оранжевий і зелений. Ці кольори створюються шляхом поєднання кольорів першого порядку в рівних кількостях.

Можливо створити шість третинних кольорів, комбінуючи основні та вторинні відтінки (Рис. 23).

Рис. 23. Кольорове коло (Джерело: https://profilbaru.com/uk/Коло_кольорів)

За допомогою колірних колів Іттена можливо вибрати з кількох традиційних колірних схем. Кожне коло містить фігуру, наприклад лінію, трикутник, прямокутник, квадрат або шестикутник. Обертаючи фігуру, можна отримати необхідну комбінацію кольорів.

Подібні прийоми ми можемо прослідити в вищеуказаних обкладинках українських ілюстраторів. А саме підбор кольорів співпадають з методами

використанням кола Іттена та золотого перетину для кращої композиційної складової та виділення головних речей в обкладинках.

2.2. Етапи розробки дизайну головних персонажів

Дизайн головних героїв запозичає стилістику сучасних японських мультиплікації, так як наразі субкультура аніме стала дедалі розповсюдженою. Це підтверджується існуванням не малої кількості американських фільмів чи мультфільмів, котрі надихалися аніме. Наприклад, творці фільму «Матриця» черпали натхнення з японського аніме-фільму «Привид в обладунках» [21].

Аніме (акронім від «анімація») – один із найпопулярніших піджанрів японської поп-культури та в цілому світі. Це мальована та комп'ютерна анімація, що походить з Японії або пов'язана з нею. Слово «аніме» – це вимова анімації в японській мові, де цей термін стосується всієї анімації. За межами Японії аніме відноситься до японської анімації або до поширеного в Японії стилю анімації, який часто характеризується барвистою графікою, яскравими персонажами та фантастичними темами [10].

Міядзакі Хаяо наразі має найвище визнання серед японських аніматорів. Кілька повнометражних анімаційних фільмів, створених студією Ghibli, яким він був співзасновником, у тому числі «Мій сусід Тоторо»(1988), «Віднесені привидами»(2001) та інші, зібрали шанувальників у всьому світі. У цих творах, в основному головними персонажами являються діти, і не дивлячись на яскравість картинки і чарівну стилістку, в його роботах розкриваються серйозні теми.

Дизайн персонажів у японських мультиплікаціях змінюється залежно від жанру чи методу подачі, але в основному в них є основні правила в зовнішності персонажів.

Рис. 24. Плакати аніме
«Віднесені привидами» (а)
(Джерело (а):

https://blog.goo.ne.jp/honoka_may/e/981b27350648fbbf7b9e0d4dc5d86d67)

(Джерело (б): <https://kinotron.top/xfsearch/director/Хаяо%20Миядзакі>)

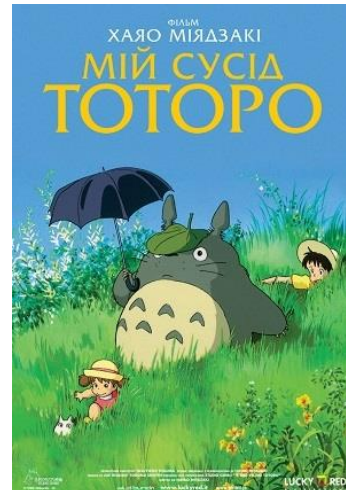

Рис. 25. «Мій сусід Тоторо» (б)

В аніме та манзі поширено зображати персонажів у драматичні крупні плани та збільшення композиції з інтенсивним освітленням та яскравість кольорів, бо японці любляють виражати події, роблячи акцент на емоції персонажів. Це відрізняється від європейських стандартів, де дають протизагу реалістичності та зосередженості на цілій композиції з приглушеними та пастельними кольорами [4].

Опираючись на це, було розроблено дизайн головних персонажів книги «Тореадори з Васюківки» – Ява Рень і Павлуша Завгородній зі стилістикою аніме персонажів, але адаптовано під європейські стандарти. Персонажі були зображені з великими очима, та стилізованою анатомією, щоб дати героям індивідуальності, та змогу дітям відлічити їх один від одного.

На початку створення образу було зроблено первинний скетч головних героїв у програмі Paint Tool SAI 2 (Рис. 24). Дизайн головних героїв (Рис. 25) було розроблено згідно за описом книги та на основі образів Яви та Павлуші з інших джерел, таких як: фільм «Тореадори з Васюківки» (1965 року),

карикатурні ілюстрації з книги «Тореадори з Васюківки» (видання 1930 року) (невідомого року та ілюстратора, див. в додатках 2-й слайд) та аналогами персонажів від Владислава Єрко, Ростислава Попського і Катерини Перепелиці.

Рис. 24 Скетч головних персонажів книги «Тореадори з Васюківки»

Рис. 25. Дизайн Павлуші і Яви в кольорі

Також, було враховано характер персонажів, щоб краще передати їх у рухах, міміці та в стильовому образі загалом. Всеволод Нестайко описував персонажів як різних за характером дітей і підкреслював це в зовнішності.

Розглянемо їх детальніше. Діти – п'ятикласники, з жагою до пригод, кожний день вигадують собі авантюрні вигадки. Ява Рень – цілеспрямована та повна ентузіазму дитина. Він має темне недоглянуте волосся та багато веснянок на обличчі. Зазвичай головний ініціатор авантюр, починає кілька вигадок: то під Васюківкою тунель побудує, то кориду задумає, то шкільну виставу запланує. Але хлопець також може бути налаштований серйозно у разі небезпеки. Найближчий друг Яви – Павлуша Завгородній. Він більш спокійна, урівноважена особистість. Він захоплюється малюванням і мріє стати пілотом, але не менше за Яву любить різноманітні пригоди та головоломки.

Так як діти перебувають у селі Васюківка десь в 60-70-х роках минулого століття, то вони мають сільський вигляд, який виражений в одязі на виріст чи обірваних краях одягу, без взуття. Особливо враховується бешкетна поведінка дітей.

За виразом обличчя та обраної пози, можна прослідкувати загальну поведінку у кожної дитини. Через те, що Павлуша врівноважений у нього статична та спокійна поза на відміну від Яви, у котрого руки розставлені в різні боки і ноги розташовані так, наче він вже готовий до дій.

2.3. Розробка творчої ідеї та концепції для створення ілюстрацій книги

Для створення концепту, слід краще розглянути методи розташування ілюстрацій у книгах загалом. Слід зазначити, що співпраця між письменником і художником є поширеною при створенні ілюстрацій. Для ілюстрації використовуються лише ті уривки з тексту чи літературного твору, які найкраще передають його зміст.

Приклади ілюстрацій відповідно до місця їх розміщення в книзі: заставка (у верхній частині сторінки на початку тексту книги або розділу);

завершення (в кінці книги або розділу); ініціал (декоративна велика літера, якою починається книга або розділ). І заставка, і кінцівка можуть бути декоративними.

Характер доби чи національності, зображених у літературному творі, має відображати орнамент, який є візерунком. Ілюстрації поділяються на три категорії залежно від того, де вони з'являються в тексті: сторінкові (повна сторінка) (Рис. 26), напівсмуғасті (на двох сторінках) (Рис. 27) і двосторонні.

Рис. 26. Приклад ілюстрації на повну сторінку (автор ілюстрації В. Єрко)

(Джерело: <https://www.radiosvoboda.org/a/24815249.html>)

Рис. 27. Приклад напівсмуғастих ілюстрацій (автор книги Ірина Озимок,

ілюстрації Аня Іваненко) (Джерело: <https://telegraf.design/buty-na-odnij-storintsi-osoblyvosti-knyzhkovoyi-ilyustratsiyi>)

У сучасному світі виникло багато різних прийомів для опрацювання дизайну видання, тому було зібрано найпоширеніші прийоми європейського виду дизайну ілюстрацій. Опираючись на основні прийоми була розроблена творча ідея та головна концепція для ілюстрацій книги «Тореадори з Васюківки».

Найпоширеніша тенденція в європейських ілюстраціях, яку ми вже могли прослідкувати на прикладі українських ілюстраторів, підбирання у основну кольорову гамму теплих відтінків, інколи навіть з пониженою насиченістю. Так як теплі кольори нагадують колір сонця, вогню, те що найчастіше асоціюється з теплом, літом.

Теплими кольорами вважаються: жовтий, помаранчевий та червоний. Задля надання атмосфери літа в ілюстраціях, було підібрано більшу кількість теплих відтінків. Для того, щоб виразити кольори і відобразити атмосферу літа в ілюстраціях, було більше зроблено акценту на природу з вищесказаними прийомами. Включно ще тому, що найчастіше пригоди Ява та Павлуші відбувалися на вулиці.

Слід також додати про методи використання перспективи у ілюстрацій, бо не один раз різні ілюстратори вдавалися до різних видів ілюстрацій задля надання ефекту присутності, унікальності, щоб викликати зацікавленість дітей до подій.

Ідея тональної перспективи використовується в багатьох творчих роботах. Це досягається шляхом зміни відтінку й тону речей, зсуву їхніх протилежних якостей у бік зменшення та приглушення, коли вони віддаляються в простір. Леонардо да Вінчі забезпечив першу підтримку принципів тональної перспективи. Метод тоналізму, заснований на цьому, виявився популярним у багатьох творчих роботах.

Для того, щоб зробити ілюстрації унікальними, також у дизайні видання можуть бути запозичені техніки у коміксів. Комікси і манга використовують єдиний спосіб подачі нестандартно ілюстрації завдяки порушенню рамок. Нерідко персонажі наче «вистрибують» з кадру (Рис. 29). Це робиться для ефекту рушення четвертої стіни і надає зображенню об'єм.

Рис. 29. Комікс «Рапунцель» як приклад ілюстрації (Джерело: <https://blog.gocollect.com/comiclist-previews-tangled-the-series-adventure-is-calling-tp>)

У висновку, було запозичено в дизайні видання різні методи композиційного розположення ілюстрацій для надання різноманітності в книзі. А також, була обрана яскрава, але приглушена за насиченістю кольорів, гама, для надання звичного європейського стилю ілюстрацій для людей з України.

2.4. Розробка ескізного ряду ілюстрацій книги

Спираючись на думку про те, що на ілюстраціях потрібно зобразити ключові події книги, було обрано 13 ключових подій для ілюстрацій книги Всеволода Нестайко «Тореадори з Васюківки»:

- 1) Частина перша. Розділ I. Епізод, де Ява і Павлуша тренувалися зі своєю коровою Контрибуцією виступати як тореадори;
- 2) Частина перша. Розділ I. Епізод, де з колодязя діти витягали собаку, яку назвали Собакевичом;
- 3) Частина перша. Розділ VII. Епізод, де Ява запізнився на екзамен і був увесь у багнюці;
- 4) Частина перша. Розділ XIII. Епізод, де Ява і Павлуша на острові;
- 5) Частина перша. Розділ XVIII. Епізод, де Ява і Павлуша знайомляться з піонерами на острові;
- 6) Частина перша. Розділ XIV. Епізод як Ява і Павлуша ховалися серед кукурудзи;
- 7) Частина друга. Розділ I. Ява і Павлуша грають у шкільній виставі «Ревізор»;
- 8) Частина друга. Розділ VI. Ява і Павлуша зіткнулися з Толею Будкою і його хуліганями;
- 9) Частина друга. Розділ VII. Юнаки знаходять актора, котрому їм було потрібно повернути годинник;
- 10) Частина третя. Розділ V. Ява з камерою шукає привида біля каплички;
- 11) Частина третя. Розділ X. Хлопці сміються над Явою, бо той сфотографував не привида;
- 12) Частина третя. Розділ XVIII. Стихійне лихо;
- 13) Частина третя. Розділ останній. Діти проводжають вчительку.

Після обраних ключових подій книги було розроблено початкові начерки (Рис. 30) для загального огляду і визначення гармонійності та структурованості в цих ілюстраціях на початковому рівні.

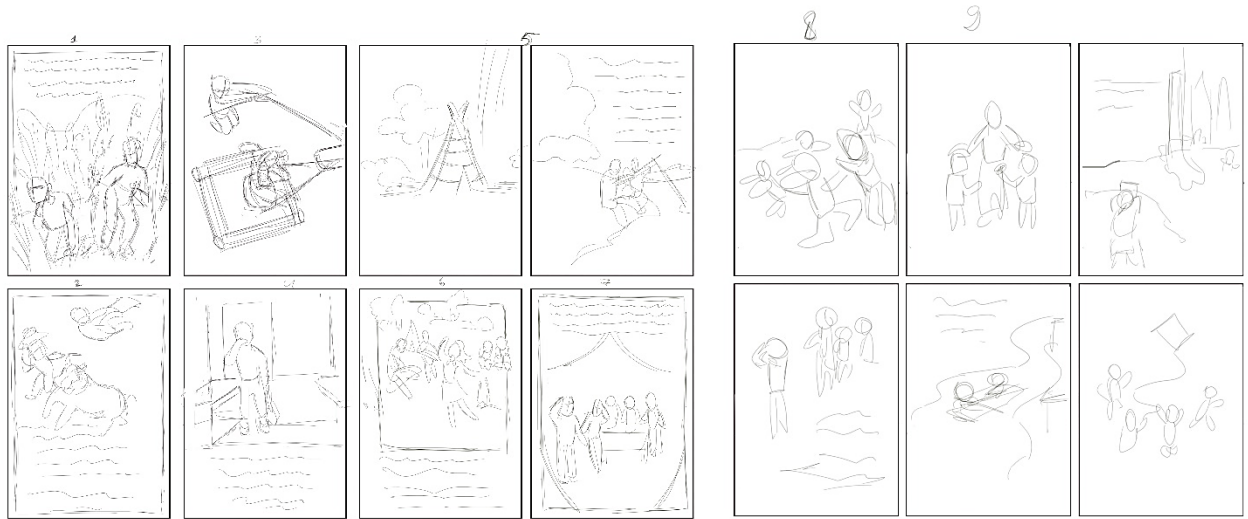

Рис. 30. Початкові начерки ілюстрацій

На першому етапі було розроблено скетчі усіх 13 обраних подій та уточнено деталі для подальшого опрацювання з текстом. Текст був обраний простий та читаний (12 кегль: Calibri). Для легкого читання було обрамлено текст на ілюстрації в рамки. Формат для стандартних ілюстрацій був обраний А-4 (Рис. 31).

Розробивши детальні ескізи, було розпочата розроблення кольорового заднього фону та уточнення деталей у дизайні головних персонажів завдяки наведенню чітких ліній пензлем Blots&Noise в Paint Tool Sai2. Кольори були додані на зображення з використанням інструменту «заливка» та пензеля «акварель».

Розглянемо взаємодію персонажів з середовищем та їх динаміку. Для того, щоб передати характеристики та особливості дітей та їх вчинки згідно з середовищем та ситуацією, в котрій вони опинилися, було вивчено книгу «Тореадори з Васюківки» Всеволода Нестайко, котрий детально описував від першого лиця реакції головних героїв Яви та Павлуша.

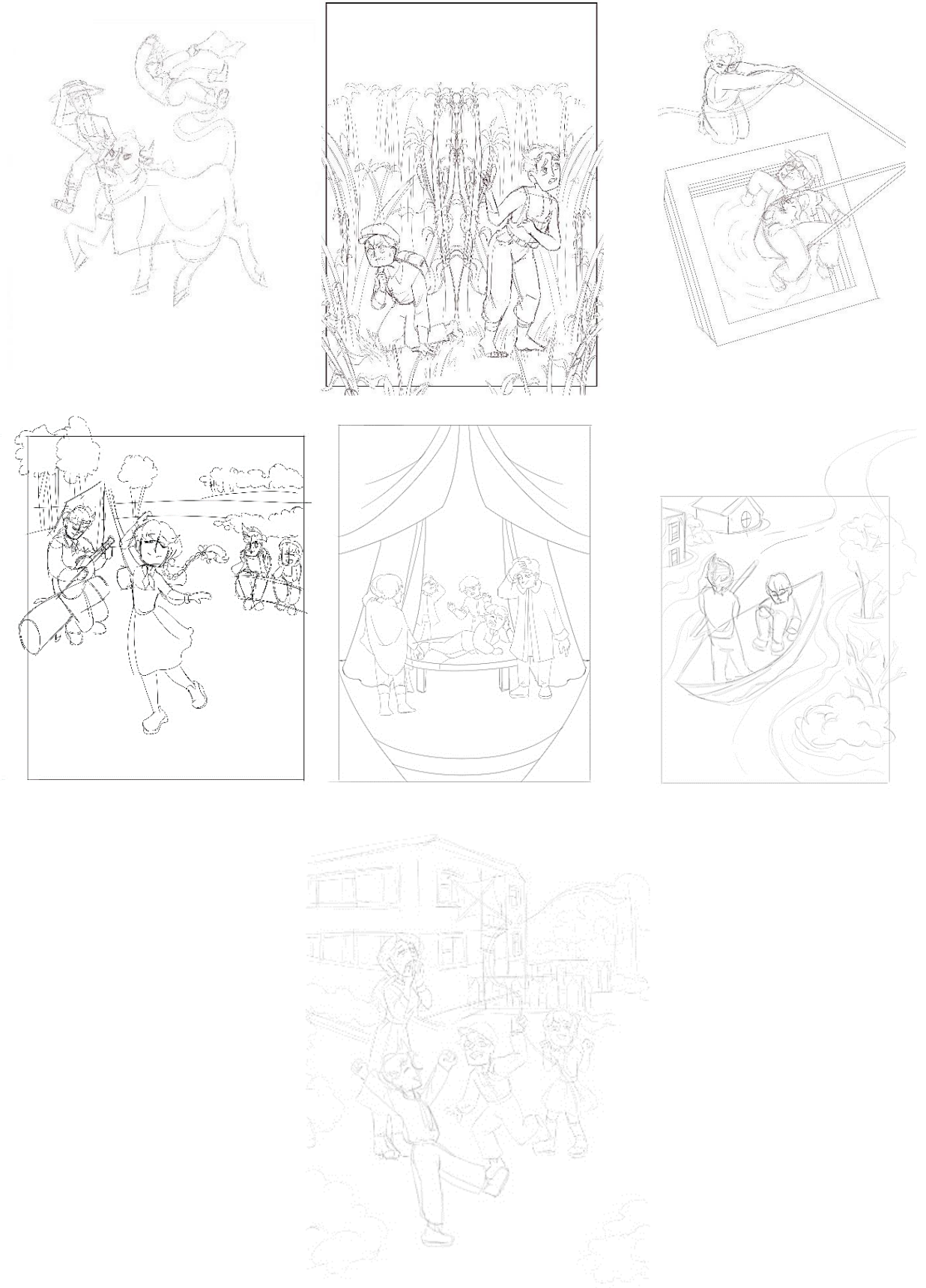

Рис. 31. Приклади уточнених деталей в ілюстраціях

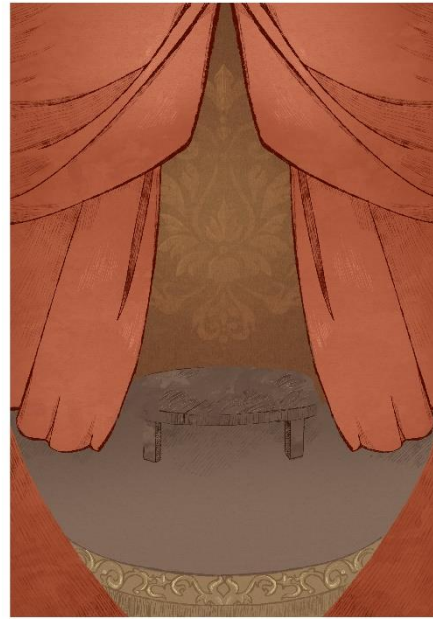

Рис. 32. Приклади заднього плану в ілюстраціях

Перша ілюстрація розкриває класичний епізод, де Ява Рень та Павло Завгородній прагнули стати тореадорами, і під час тренувань з коровою Яви, Контрибуцією, все пішло не за планом (Рис. 33). Ця ілюстрація передає як корова розлютилася і підняла Яву високо, коли той намагався копіювати дії тореадора, розмахуючи червоною ганчіркою.

Хлопці в цей момент відчули страх, тому їх вираз обличчя передає їх

відчуття шоку і страху, а Павло стрімко біжить від переляку, але в той же час слідкує за другом.

Рис. 33 Закінчена ілюстрація з першого ключового епізоду

Наступна ілюстрація (Отс. 34) була зображена за принципом двоточної перспективи, де ми оглядаємо предмет зверху вниз і таким чином бачимо глибокий колодезь, з якого радісні діти рятують собаку.

Рис. 34 Закінчена ілюстрація з другого ключового епізоду

Третя ключова ілюстрація (Рис. 35) показує Яву Реня, котрий запізнився на екзамен і тому виглядає присоромленим та пригніченим. Він до цього потрапив у озеро, тому на ньому трава та він увесь мокрий і в багнюці.

Рис. 35. Закінчена ілюстрація з третього ключового епізоду

Наступна ілюстрація (Рис. 36) розкриває вже наслідки того, де опинився разом з другом головний герой. Адже той вирішив підготуватися до перездачі екзамену «грунтовано» і поки з ним друг Павло, проводить поки може весело час за рибалкою.

Рис. 36. Закінчена ілюстрація з четвертого ключового епізоду

Тому головні герої на пляжі виглядають безтурботно, а навколо них приємний око зелений пейзаж і річка, що нагадує символічно літо на селі.

П'ята ілюстрація (Рис. 37) обрамлена більшою рамкою, щоб символічно відобразити спогад у маленькій фотографії, коли Ява і Павлуша зіткнулися на острові з київськими піонерами та завели дружбу. Таким чином, вони вперше познайомилися з дівчиною Валею, котра і перейшла на перший план, поки та танцювала, а хлопці заворожено в цей момент дивилися на неї.

Яких тільки пісень ми не співали! І українських народних, і революційних, і старих комсомольських, і сучасних, і пісні з кінофільмів...

Потім Ігор сказав:

— А тепер, може, хай Валька станцює...

“Зараз буде пиндючитися, а її умовлятимуть”, — подумав я.

Але вона сказала без всякого:

— Будь ласка. Можу станцювати.

Тут я помітив, що Кукурузо чомусь почервонів і неспокійно васовався на місці.

Рис. 37. Закінчена ілюстрація з текстом п'ятого ключового епізоду

На шостій ілюстрації (Рис. 38) зображено, як головні герої заблукали серед кукурудзи поки намагалися прослідкувати за підозрілими Бурмилою та Книшем, котрі останнім часом дивно себе поведуться. На їх виразах обличчя було відображено зосередженість і спантеличеність.

Тому вони дивляться в різні сторони, бо намагаюся розгледіти в який бік їм іти, але обережно, наче ще досі намагаючись сховатися від людей, за котрими слідкували.

Рис. 38 Закінчена ілюстрація з шостого ключового епізоду

Наступна, сьома ілюстрація (Рис. 39) відображає епізод про шкільну виставу «Ревізор», на якій головні герої через хвилювання і погану підготовленість забули слова, поки навколо стояли їх однокласники і від нерозуміння, що коїться в перші секунди, кожний реагував по своєму. Тому Ява і Павлуша наче дивляться один на одного, а в їх жестах та виразах обличчя можна помітити непорозуміння. Навколишнє середовище виглядає як класична сцена з декілька спрощеними деталями і не якісними костюмами, так як це не професійний театр, де виступали діти, і таким чином відображається ця своєрідна атмосфера.

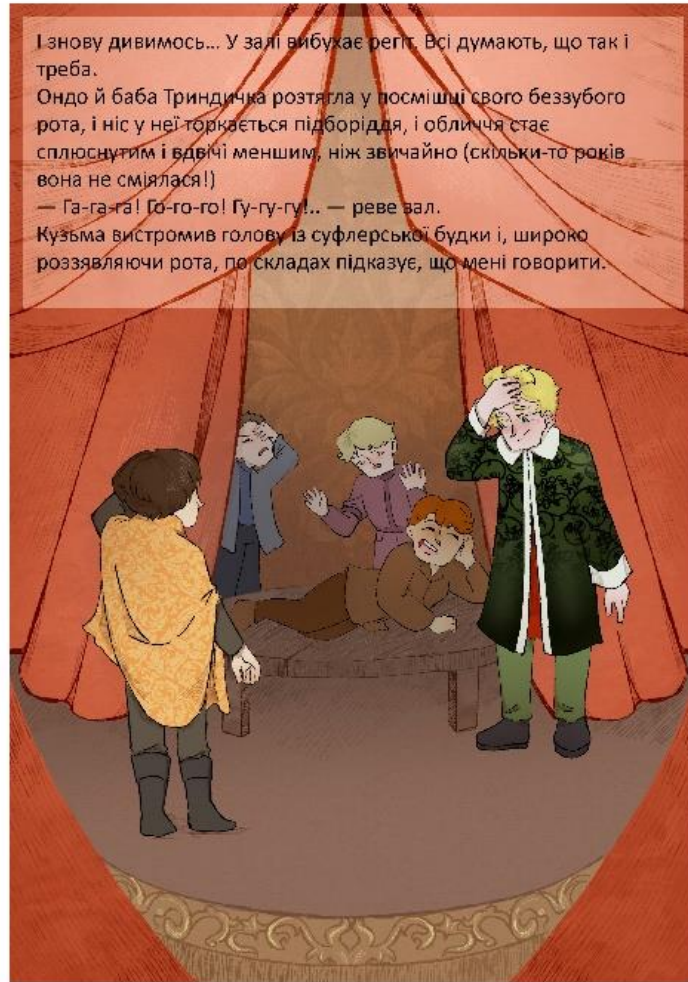

Рис. 39. Закінчена ілюстрація з сьомого ключового епізоду

Восьма ілюстрація (Рис. 40) знайомить нас із наступним епізодом, а саме: бійка головних герої з хуліганями. Так як серед хлопців самий прямолінійний і запальний є Ява, він виходить на передній план, але його перебиває хуліган Толя Будка, щоб показати таким чином його авторитетність серед хуліганів і те, що він сильніший за Яву. Для зображення динаміки не тільки тому була відображена бійка, а й запозичений прийом коміксів та манг зі «зламаною четвертою стіною».

Під час бійки, головні герої – Ява та Павлуша, загубили годинник незнайомого актора, і прагнули його повернути, що їм і вдалося. Тому на наступній ілюстрації (Рис. 41) було зображено господаря годинника, котрого вони випадково знайшли завдяки тому, що грали жебраків в одній виставі. І

тому, через таку неочікувану, але приємну зустріч всі були раді.

Рис. 40. Закінчена ілюстрація з восьмого ключового епізоду

Рис. 41 Закінчена ілюстрація з дев'ятого ключового епізоду

На наступній ілюстрації (Рис. 42) ми можемо помітити, що пейзаж лісу виглядає не типово з попередніми зображеннями природи. Все тому, що тут була спроба відобразити нереальність оточення, навколо котрого опинилися двоє хлопців. Десята ілюстрація відрізняється від інших яскравих робіт тим, що показує пригоди головного героя вночі. Це було зумовлено тим, щоб урізноманітнити дизайн видання і відобразити в цій роботі таємничість, загадковість.

Так як один із головних героїв пробрався на козацьке кладовище, щоб знайти там та сфотографувати привида, він зачаївся та вичікував його з камерою. Тому на цій ілюстрації він наче ховається від чогось, і ми бачимо, що окрім нього також виділяється на темному фоні світлий силует. Не було зроблено чіткого образу привида, без натяку на обличчя, тому що в наступних розділах буде відомо, що це була біла сорочка, що сушилася.

Рис. 42. Закінчена ілюстрація десятого ключового епізоду

Одинадцята ілюстрація (Рис. 43) показує вже наслідки після попереднього ключового епізоду. Діти, котрим Ява показував фотографію привида і розповідав, що це було по-справжньому, разом з ним дізналися, що то була біла сорочка і почали насміхатися над ним. Лише його друг Павло дивився на нього з жалістю і розумінням.

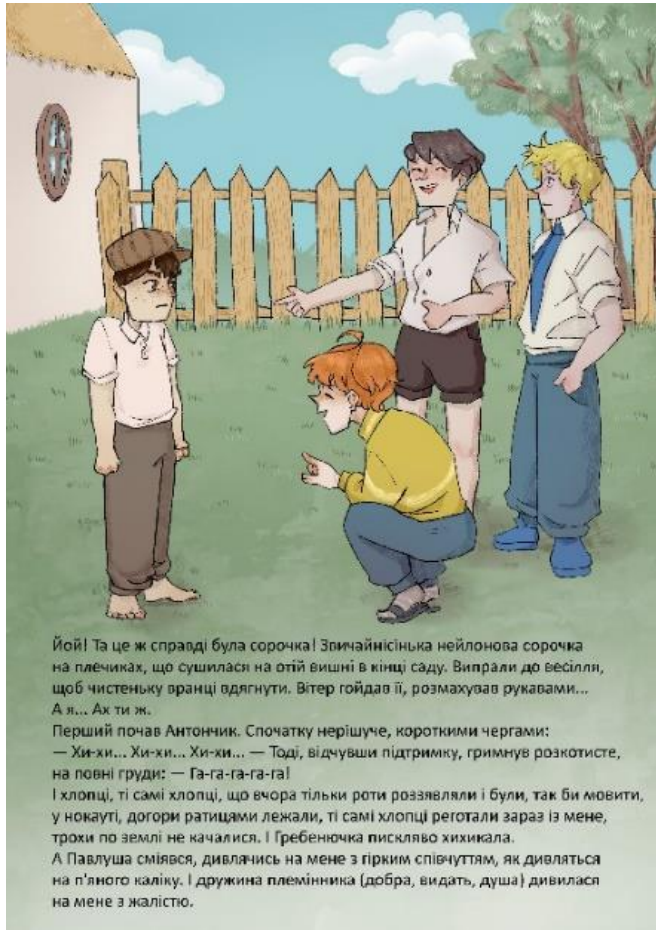

Рис. 43. Закінчена ілюстрація з одинадцятого ключового епізоду

Опираючись на це, діти були поставленні в різні пози для надання більшої реалістичності, та на їх виразах обличчя можна прослідити посмішку чи сміх. Відрізняється тільки реакція самого Яви, що стоїть і обурюється, та Павла. Постаць Яви виглядає незграбною, щоб передати його зняковіння.

Дванадцята ілюстрація (Рис. 44) показує стихійне лихо, що трапилося з селом Васюківки, і як персонажі разом на човні намагалися відплисти у безпечне місце. У той момент Ява підвернув ногу, тому він не може допомогти

Павлу гребти, а сидить, підібравши ноги.

Якийсь час ми лежали поруч, відсапуючись. Тоді я поклав йому руку на плече і сказав, затинаючись:
— Спасибі, с-старик!.. Я вже думав, що капець... От вталапався...
— А я бачу, що ти пірнув... Потім бачу — тебе нема... Мало чого, думаю... і — на горіще.. — Павлуша на хвилину примовк. — Знаєш, як побачив, що ти пірнув, здивувався страх Я саме про тебе подумав — де ти є... А ти тут.. Я тебе шукав, знаєш... Думав, щоб разом по човна .. Але ти десь...

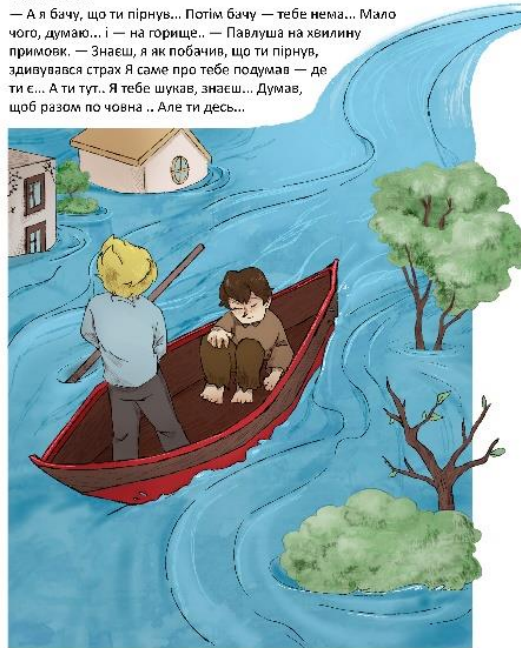

Рис. 44. Закінчена ілюстрація з дванадцятого ключового епізоду

Завершальна ілюстрація (Рис. 45) презентує епілог книги – останній дзвінок. Всі герої книги разом проводжають вчительку, котра збирається покинути село Васюківки. Тому діти зробили летючого змія як прощальний подарунок і на їх обличчях не має суму чи сліз, бо як в книзі описувалося - це було веселою та по-своєму чарівною подією.

Опираючись на сюжет та стиль ілюстрацій, була розроблена обкладинка, на котрій зображено один з ключових епізодів з книги. Пейзаж кукурудзяного поля та атмосфери села також були включені до дизайну обкладинки, щоб залишити головний концепт відчуття літа та дитинства. Епізод у кукурудзі було обрано, щоб не повторюватися з попередніми обкладинками, що ілюстрували епізод з коровою.

Шрифти First Reign були використані для заголовку, котрі нагадують зі своїми засічками казковий стиль шрифтів. Теплі кольори шрифта відображають символіку сонця і пасують до заднього фону.

Рис. 45. Кінцева ілюстрація з тринадцятого ключового епізоду

На задній частині обкладинки було додано опис твору та стилізований фото-портрет Всеволода Нестайко як автора своєї книги.

Рис. 46. Дизайн обкладинки книги «Тореадори з Васюківки»

ВИСНОВКИ

Актуальність розробки дизайну видання книги «Тореадори з Васюківки» письменника Всеволода Нестайка зумовлена кількома чинниками. По-перше, українська література отримує нове значення в сучасному світі. Українська література і мистецтво переосмислюється і починає отримувати заслужену увагу за кордоном. По-друге, метод використання сучасних програм з сучасними дизайном персонажів, запозичених з сучасних субкультур як японські анімації, допоможуть краще врахувати потреби та збудити цікавість до української літератури у сучасній молоді з різних країн.

У результаті дослідження зроблено висновок про те, що ілюстрація, зокрема українська, мала тривалий розвиток від часів Київської Русі і до сьогодення. Згодом створення відеоігор, мультфільмів та інших засобів масової інформації дало ілюстрації нове життя. Сучасні інструменти та технології за останні роки розширили можливості ілюстрацій. Тепер їх частіше можна побачити на екранах мобільних і веб-інтерфейсів не лише через їхню естетичну цінність, але й тому, що вони мають потенціал потрапити до кожного читача.

Визначено, що ілюстрації полегшують сприйняття інформації та образів. Зображення часто взаємодіють з оточенням успішніше, ніж фрагменти слів, на читаність яких впливає набагато більша кількість елементів. Ця функція використовується дизайнерами для покращення візуального ефекту друкованих видань. Ілюстрації успішно створюють візуальний супровід для письмової інформації та допомагають у встановленні конкретних моделей взаємодії глядача з твором. Завдяки ілюстрації глядач може швидко зрозуміти тему та характер повідомлення за допомогою кольорів, тексту чи об'єктів у статичній чи динамічній композиції, часто навіть до того, як він почне читати. Це означає, що продукт принаймні побачать, а переваги зацікавлять потенційного користувача. Це лише одна з причин широкого використання ілюстрацій у дизайні друкованих видань. Порівняно, скажімо, з фотографією,

жанр ілюстрації є більш адаптивним і різноманітним, оскільки дозволяє будувати фантастичні світи чи уявляти дивних людей, не обмежуючись рамками реальності чи правилами композиції та перспективи.

У роботі було проаналізовано аналоги дизайну та здійснено поетапну реалізацію дизайну книги «Тореодори з Васюківки» В. Нестайка, а саме: розробка дизайну головних героїв, розробка основних фонів для ілюстрування книги, виконання основних ілюстрацій у стилі японської мультиплікації. Для дизайну поліграфічного видання розроблено: обкладинку, на якій зображено головних героїв у кукурудзяному полі (одна з культових сцен книги), і тринадцять ілюстрацій на ключові епізоди книги (тренування Яви і Павлуші зі коровою Контрибуцією, рятування собаки з колодязя, запізнення Яви на екзамен, перебування Яви та Павлуші на острові, знайомство хлопців з піонерами, хованки хлопців у кукурудзі, гра Яви і Павлуші у шкільній виставі, бійка з Толею Будкою і його хуліганями, повернення годинника актору, пошуки Явою привида, висміювання хлопцями Яви через фотографію привида, дії хлопців під час повені, проводи вчительки). У процесі їх розробки було взято за основу стиль японської анімації з урахуванням європейської традиції малювання з використанням приглушених та пастельних тонів. Отже, було удосконалено представлення ілюстрацій та обкладинки з використанням сучасних програм комп'ютерної графіки (програма Paint Tool SAI 2).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕД

1. 『木版口絵総覧』 5頁。
2. 国立国会図書館編「平成29年度企画展示・挿絵の世界」4頁。
3. Barnes S. What Is Illustration? A Look at Its Modern Beginnings to How It Is Used Today. My Modern Met. 2020. URL: <https://mymodernmet.com/illustration-definition>.
4. Berndt J. Permeability and Othering : The Relevance of “Art” in Contemporary Japanese Manga Discourse. In *Approches critiques de la pensée japonaise du xxe siècle*. Presses de l’Université de Montréal. 2001. doi:10.4000/books.pum.19887.
5. Design. Cambridge Dictionary of American English. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/design>.
6. Heavenly Craft: The Woodcut in Early Printed Books. Library of Congress. 27 July 2010. URL: <https://www.loc.gov/exhibits/heavenlycraft/heavenly-15th.html>.
7. Job profile Illustrator. URL: <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/illustrator>.
8. Lyons M. *A Living History*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum, 2011. 190 p.
9. What Is an Illuminated Manuscript? National Gallery of Art. URL: <https://www.nga.gov/conservation/paper/manuscript-project.html>.
10. What Is Anime? The Definitive Guide. URL: <https://filmlifestyle.com/what-is-anime>.
11. Базилевич А.. Підготовчі малюнки до поеми Івана Котляревського «Енеїда»: альбом містить 80 малюнків олівцем. Київ: ПП «Верещинські», 2004.
12. Василюшин Д. В., Василюшин О. М. Технологія набору та верстки : навч. посіб. / за ред. О. В. Мельникова. Львів : Укр. акад. друкарства, 2011.

272 с.

13. Грисюк М. П. Дитяча книга західної України видавництва, особливості, сучасний стан. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2011. № 3. С. 27-29.

14. Гунько С. М. Основи поліграфії: додрукарські процеси : навч. посіб. [для студентів]. Львів : Укр. акад. друкарства, 2013. 159 с.

15. Дурняк Б. В. А. М. Штангрет, О. В. Мельников, Я. М. Угрин. Видавнича справа та поліграфічна діяльність в Україні : моногр. Львів : Укр. акад. друкарства, 2009. 150 с.

16. Знакові пам'ятки книжкового мистецтва Київської Русі XI – XIV ст. (частина 2) - Історія українського мистецтва. URL: <https://web.archive.org/web/20220418033324/http://www.ukrartstory.com.ua/tekst-statti/znakovi-pamjatki-knizhkovogo-mistectva-kijivskoj-rusi-xi-xiv-st-16.html>.

17. Кондратюк Н.В. Методика вивчення книжкової графіки на уроках образотворчого мистецтва. Черкаси: ЧЩШПЦПП, 2013. 64 с.

18. Машталір Р. М., Ковба Ж. М., Феллер М. Д. Розвиток поліграфії на Україні : [моногр.]. Львів: Вища школа. Вид-во при Львів. ун-ті, 1974. 188 с.

19. Нестайко В. Тореадори з Васюківки. К.: Видавництво Івана Малковича «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2004. 544 с.

20. Новік Г.В., Зємцова П.О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га». Теорія та практика дизайну: зб. наук. К., 2021. Вип. № 24. С. 88-96.

21. Привид у латах. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Привид_у_латах.

22. Прокопович Т. Основи кольорознавства : навч. посіб. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2022. 124 с.

23. Розвиток мистецтва української графіки. URL: <https://web.archive.org/web/20200809174844/http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11754>.

24. Розум О. Ф. Таємниці друкарства. К.: Техніка, 1980. 143 с.

25. Ті, що малюють між слів. 7 українських ілюстраторів, яких варто

знати. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/07/8/214736>.

26. Федіна Ю. Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги. Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. 2014. № 35. С. 119-124.

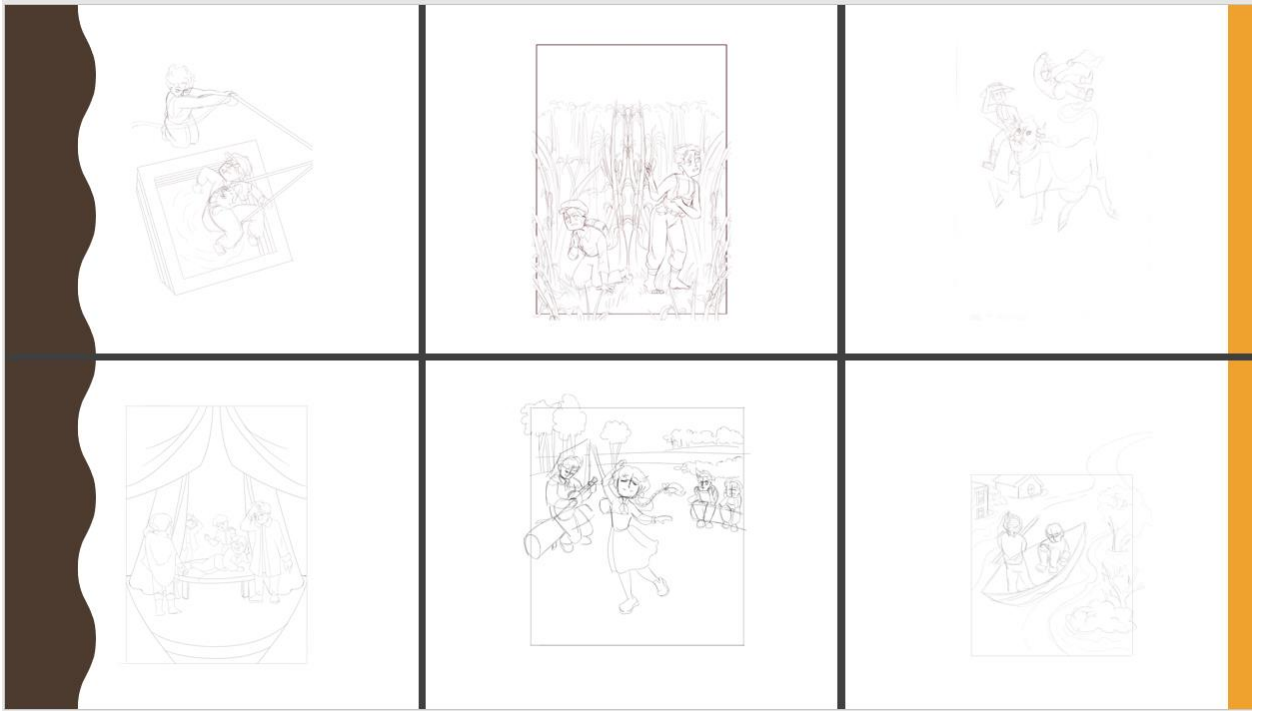
ДОДАТКИ

Додаток А. Приклади дизайну видання

Приклади люстрацій та обкладинок книги «Тореадори з Васюківки»

Ескізи, дизайн персонажів, бекграунду та дизайн обкладинки

**РОЗРОБЛЕНИЙ БЕКГРАУНД
ДЛЯ ІЛЮСТРАЦІЙ**

КОНЦЕПТ ДИЗАЙНУ ГОЛОВНИХ ПЕРСОНАЖІВ

чу головних пер...

ЗАКІНЧЕНІ ДИЗАЙНИ СТОРІНОК

